

YENİ TİP KORONAVİRÜS HASTALIĞI (COVID-19) DÖNEMİNDE İŞSİZLİKLE MÜCADELE POLİTİKALARI: TÜRKİYE ve DÜNYA UYGULAMALARI

POLICIES FOR FIGHTING AGAINST UNEMPLOYMENT DURING THE NEW TYPE OF CORONAVIRUS DISEASE (COVID-19): TURKEY AND GLOBAL APPLICATIONS

Okan YILDIRIM*

ÖZ

Yeni Tip Koronavirüs Hastalığı (COVID - 19) yüzünden, 2020 yılında talep daralmasına bağlı olarak ülkemiz de dahil olmak üzere dünya genelinde bütün ülkelerde toplam üretimin dolayısıyla da GSYH'nin düşeceği, işsizlik oranının da artacağı öngörülmektedir. Hem 1929 yılındaki Büyük Buhran hem de 2008 Finansal Krizi döneminde yaşanan depresyonun da ötesine geçeceği tahmin edilen günümüz krizinin önüne geçilmesi amacıyla ülke hükümetlerince bir dizi ekonomik tedbir alınmaktadır. Her ülkede farklı uygulamalar yürürlüğe konulmakla birlikte, genel olarak işverenlerin ve işçilerin refah seviyelerini korumak amacıyla kısa çalışma ödeneği şartları kolaylaştırılmış, işsizlik ödeneği ile ücretsiz izine ilişkin politikalarda birtakım değişiklikler yapılmış ve düşük gelir düzeyine sahip hane halklarına doğrudan ödemeler yapılmıştır.

ABSTRACT

Because of the new type of coronavirus disease (COVID- 19), total output and consequently GDP is expected to decrease, and unemployment rates are expected increase in 2020 due to the contraction in demand all over the world including Turkey. Governments have been taking a number of economic measures in order to prevent the current crisis which is projected to be the worst compared to the Great Depression in 1929 and the 2008 Financial Crisis. Together with various applications put into effect in all countries, the conditions of short-time working allowance have been eased, some changes have been made in policies for unemployment benefits and leave without pay and direct payments have been made to the low-income households in order to preserve the employers' and employees' welfare.

* SGK Müfettişi, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, oyildirim21@gmail.com, ORC-ID:0000-0002-4177-7022.

Yıldırım, O. (Temmuz 2020). Yeni Tip Koronavirüs Hastalığı (Covid-19) Döneminde İşsizlikle Mücadele Politikaları: Türkiye ve Dünya Uygulamaları, *Vergi Raporu*, 250, (90-106).

Anahtar Kelimeler: Kısa Çalışma Ödeneği, İşsizlik Sigortası, Ücretsiz İzin.

Jel Sınıflandırma Kodları: H30, I31, J38.

Keywords: Short-time working allowance, unemployment insurance, leave without pay

Jel Classification Codes: H30, I31, J38

GİRİŞ

Yeni Tip Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) tüm dünyada ekonomiyi sekteye uğratmış ve birçok işyeri kepenklerini indirmek zorunda kalmıştır. Salgın nedeniyle faaliyetlerine geçici bir süreyle ara vermek zorunda kalan işletmeler ise, genel yönetim ve kira giderleri gibi kalemlerden oluşan sabit giderlerini azaltma imkânları olmadığından değişken giderlerinin alt kalemi olan personel giderlerini aşağı çekme yollarını aramaktadırlar. Salgının etkisinin uzun süreceğini ve satış gelirlerini kısa vadede eski haline getiremeyeceklerini düşünen işverenler, ilk önlem olarak işçilerinin hizmet akitlerini feshetme seçeneğini kullanmaktadırlar.

Salgının Asya kıtasından Amerika kıtasına kadar hemen hemen tüm ülkeleri etkilemesi nedeniyle, 2020 yılı itibarıyla dünya genelindeki GSYİH oranlarının önceki yıllara göre düşüş, işsizlik oranlarının ise artış göstereceği tahminleri yapılmaktadır. Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin Nisan/2020 döneminde yapmış olduğu projeksiyonlar uyarınca, 2019 yılında bir önceki yıla göre %2.9 artmış olan dünya genelindeki GSYİH ortalaması, 2020 yılı sonunda 2019 yılına kıyasla % 3.0 oranında azalacaktır. İşsizlik oranlarını tahminlerine dünya ülkeleri özelinde baktığımızda ise, 2020 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde işsizlik oranlarının %3.7'den %10.4'e, Euro Bölgesi'nde %7.6'dan %10.4'e, Japonya'da %2.4'ten %3.0'e, Birleşik Krallık'ta %3.8'den %4.8'e, Avustralya'dan % 5.2'den % 7.6'ya, İsveç'te %6.8'den %10.1'e ve son olarak Norveç'te %3.7'den %13.0'e çıkacağı öngörülmektedir. Ül-

kemizde ise 2019 yılında bir önceki yıla kıyasla %0.9 artan GSYH'nin 2020 yılında 2019 yılına göre %5.0 oranında azalacağı, 2019 yılında %13.7 olan işsizlik oranının ise 2020 yılı sonunda %17.2'ye çıkacağı tahmin edilmektedir.¹ Salgın döneminde çalışma saatlerinin azalması sebebiyle ücretleri düşen veya işlerin durması nedeniyle zorunlu ücretsiz izne çıkarılıp ücret alamayan işçilerin de hesaba katılması halinde tablo daha da vahim hale gelecektir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nın yaptığı analizler uyarınca da; COVID-19 krizi sebebiyle 2020 yılının ikinci çeyreğinde küresel düzeyde çalışma saatlerinin %6.7 oranında (195 milyon tam zamanlı çalışan) azalması beklenmektedir. En çok düşüşün %8.1 (5 milyon tam zamanlı çalışan) ile Arap Ülkeleri'nde, %7.8 (12 milyon tam zamanlı çalışan) ile Avrupa'da ve %7.2 (125 milyon tam zamanlı çalışan) ile Asya ve Pasifik Ülkeleri'nde görülmesi öngörülmektedir. Gelir grupları açısından bakıldığında; en büyük düşüşün %7.0 (100 milyon tam zamanlı çalışan) ile üst-orta gelir seviyesine sahip ülkelerde olması beklenmektedir. En büyük riske sahip sektörler ise konaklama, gıda ve üretim sektörleridir. İşyerlerinin tamamen veya kısmen kapanması sebebiyle küresel işgücünün %81'i bu süreçten etkilenmektedir. ILO tarafından 7 Nisan 2020 tarihinde yapılan ikinci çalışmada ise; çoğu düşük ücretli ve kalifiye işlerde çalışmayan kişilerden oluşan 1.25 milyar işçinin işten çıkarmalar ile ücret ve çalışma saati düşüşleri sebebiyle risk altında olduğu belirtilmektedir. Risk altındaki bu sektörlerin %43 oranında Amerika kıtasında ve

¹ International Monetary Fund. "World Economic Outlook, April 2020". (<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>). Erişim tarihi: 19 Nisan 2020.

% 26 oranında Afrika kıtasında olduğu düşünülmektedir.²

Dünya krizler tarihinin son yüz yılına baktığımız zaman, 1929 yılında yaşanan Büyük Buhran ve 2008 yılında emlak sektöründeki balonun patlaması sebebiyle ortaya çıkan Finansal Kriz ile beraber günümüzde yaşadığımız dönem, tüm dünyayı etkileyen krizler arasında üst sıralarda yer alacaktır. Hatta IMF Baş Ekonomisti Gita GOPINATH'a göre; koronavirüse bağlı durgunluk, büyük buhran döneminden daha ağır bile geçebilir.³ Ülke hükümetleri de yaşanan ekonomik daralmanın olumsuz etkilerini azaltmak için bir dizi önlemler almaktadırlar.

2008 finansal krizinden alınan önemli bir ders de, kısa çalışma ödeneğinin ekonomik ve sosyal krizlerin olumsuz etkilerini azaltmada pozitif bir rol oynadığıdır. Kısa çalışma ödeneği, talepte geçici süreyle azalma yaşayan firmaların işlerini sürdürmelerini ve çalışma saatleri düşen işçilere gelir desteği sağlamak için kullanılmaktadır.⁴

Bu çalışmamızda; hükümetlerin, vatandaşlarının refah seviyelerini korumalarını sağlamak için uygulamaya koydukları ekonomik yardım paketlerinde işveren ve işçileri lehine yürürlüğe soktukları sosyal güvenlik politikaları ele alınacaktır.

1- TÜRKİYE'DEKİ POLİTİKALAR

Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan açıklama-

da, ülkemizde ilk vakanın 10 Mart 2020 tarihinde görüldüğü ve salgına bağlı ilk ölümün ise 15 Mart 2020 tarihinde gerçekleştiği açıklanmıştır.⁵ Bunun üzerine; 18 Mart 2020 tarihinde işletmelere destek olunması amacıyla vergi, sosyal güvenlik ve bankacılık tedbirlerine ilişkin 19 maddeden oluşan 100 milyar liralık "Ekonomik İstikrar Kalkanı" paketi kamuoyuna ilan edilmiştir. 75 milyar lirası (GSYİH'nın %1.5'i) mali tedbirlerden, 25 milyar lirası (GSYİH'nın %0.5'i) kredi genişleme fonundan oluşan bu paket⁶ kapsamında sosyal güvenliğe ilişkin⁷;

- Perakende, AVM, demir-çelik, otomotiv, lojistik-ulaşım, sinema-tiyatro, konaklama, yiyecek-içecek, tekstil-konfeksiyon ve etkinlik-organizasyon sektörleri için SGK primlerinin nisan, mayıs ve haziran ödemeleri 6'şar ay ertelenmiş
- İşyerlerine verilen asgari ücret desteğinin 2020 yılında devam ettirilmesine karar verilmiş
- Kısa çalışma ödeneği devreye alınmış
- En düşük emekli maaşı 1.500 liraya yükseltilmiş
- 2 aylık telafi çalışma süresi 4 aya çıkartılmıştır.

Ekonomik İstikrar Paketi'nde yer alan tedbirlerin çerçevesini çizmek ve bazı uygulamalardan faydalanılmasını kolaylaştırmak adına 26 Mart

² International Labour Organization. "ILO: COVID-19 Causes Devastating Losses in Working Hours and Employment". (https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_740893/lang--en/index.htm). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

³ Bloomberg. "IMF Warns Coronavirus Recession Could Be Worse Than Great Depression". (<https://www.bloomberg.com/news/videos/2020-04-17/imf-warns-coronavirus-recession-could-be-worse-than-great-depression-video>). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development. "Supporting People and Companies to Deal with the COVID-19 Virus: Options for an Immediate Employment and Social-Policy Response". s. 8. (https://oecd.dam-broadcast.com/pm_7379_119_119686-962r78x4do.pdf). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

⁵ Vikipedi, Özgür Ansiklopedi. "Türkiye'de 2020 Koronavirüs Pandemisi" (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_2020_koronavir%C3%BCs_pandemisi). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁶ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁷ Anadolu Ajansı. "Cumhurbaşkanı Erdoğan Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketini Açıkladı". (<https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/cumhurbaskani-erdogan-ekonomik-istikrar-kalkani-paketini-acikladi/1770929#>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.

2020 tarihinde “Torba Yasa” olarak da tabir edilen 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması-na Dair Kanun yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun- na istinaden;

- 2020 yılına ilişkin asgari ücret desteğinin işyeri ayrımı yapılmaksızın 2020 yılında günlük 2,50 lira ve aylık 75 lira olarak uygulanması,
- Kısa çalışma başlama tarihinden önceki son 120 gün adına prim ödenmiş ve son üç yıl içinde 600 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödenmiş olma şartlarının, kısa çalışma ödeneğinden faydalanan işçilerin kapsamını genişletmesi amacıyla 29/02/2020 tarihinden itibaren uygulanmak ve 30/06/2020 tarihine kadar geçerli olmak üzere “son 60 gün adına prim ödenmiş ve son üç yıl içinde 450 gün sigortalı olarak çalışma” olarak değiştirilmesi⁸,
- Ay içerisinde 20 gün ve daha az çalışanların Genel Sağlık Sigortası primlerini 30 güne tamamlamaları gerektiği hükmü, 8 gün ve daha az çalışanları kapsayacak şekilde değiştirilmesi,

Hükümlerine yer verilmiştir.

Yukarıda sosyal güvenliğe ilişkin madde hükümleri yer alan “Torba Yasa’nın özellikle kısa çalışma ödeneği uygulamasında hem kafa karışıklıkları olması hem de ödeneye hak kazanıp kazanmama durumunun 60 gün gibi uzun bir zaman içerisinde sonuçlanabilme ihtimali yüzünden oluşan belirsizlik nedenleri ile salgının olumsuz etkisinin beklenenden uzun sürmesi yüzünden işten çıkarılan işçi sayısının artması sebebiyle bu kez de 17 Nisan 2020 tarihinde 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (COVID-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun hükümleri gereğince;

- Her türlü iş veya hizmet sözleşmesinin ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri sebepler dışında işveren tarafından üç ay süreyle feshedilemeyeceği, işverenin işçiyi tamamen veya kısmen ücretsiz izne ayırabileceği, ücretsiz izne ayrılmanın işçiye haklı nedene dayanarak sözleşmeyi fesih hakkı vermeyeceğini,
- İşveren tarafından ücretsiz izne ayrılan ve kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayan işçiler ile 15 Mart 2020 tarihinden sonra iş sözleşmesi feshedilen ve işsizlik ödeneğinden yararlanamayan işçilere, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan aylık aylığı almak kaydıyla üç ay süre ile günlük 39,24 lira tutarında nakdi ücret desteği verileceği,
- Kısa çalışma başvuruları için, uygunluk tespitinin tamamlanması beklenmeksizin, işverenlerin beyanı doğrultusunda kısa çalışma ödemesinin gerçekleştirileceği, işverenin hatalı bilgi ve belge vermesi nedeniyle yapılan fazla ve yersiz ödemelerin yasal faizi ile birlikte işverenden tahsil edileceği, Hüküm altına alınmıştır.

2- AVRUPA'DAKİ POLİTİKALAR

Avrupa Kitası’nda toplamda 44 ülke yer almaktadır ve bu ülkelerin 27 tanesi Avrupa Birliği’ne üyedir. Avrupa Birliği üyesi ülkeler, Birliğin uyguladığı politikalar nedeniyle üye olmayan ülkelere göre farklılaşabileceği için ülke sınıflandırmasının bu kritere göre yapılmasının doğru olacağı düşünülmektedir.

2.1- Avrupa Birliği Ülkeleri

Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin hepsine ilişkin salgın döneminde uygulanan ekonomik paketlerden bahsedilmesinden ziyade, bu dönemdeki politikalarıyla dikkati çeken ülkelere yer verilmesi daha yerinde olacaktır.

⁸ Türkiye’de kısa çalışma ödeneği brüt ücretin % 60’ı kadardır ve brüt ücretin % 150’sini geçemez.

2.1.1- Avusturya

Avusturya'da ilk Koronavirüs vakası, 25 Şubat 2020 tarihinde İtalya'dan dönen 24 yaşındaki bir çiftte görülmüştür.⁹ 15 Mart 2020 tarihinde 38 milyar euroluk (GSYİH'nın yaklaşık % 9'u) mali paket açıklanmış, 4 milyar eurosu sağlık harcamaları, eksik sürelerle çalışma, uzun süreli bakım ile bağımsız çalışanları, aile şirketlerini ve küçük ölçekli şirketlerin kayıplarını telafi etmek için ayrılmıştır. Aynı gün, medeni kanun kapsamında işçilerin önceki yıldan kalan yıllık izinlerini iki haftaya kadar olmak üzere kullanmalarını hükmetti. 22 Mart 2020 tarihinde ise eksik sürelerle çalışma desteği Mayıs ayına kadar sürmek üzere üç ay uzatılmış ve gerekirse Ağustos ayına kadar ikinci bir üç ay daha uzatılmasına karar verilmiştir. Böylece, çalışma saatleri %10'a kadar azaltılabilecek, işveren %80-90 oranında işçinin ödemesini yapacak ve geri kalan ücret de bütçeden ödenecektir.¹⁰

2.1.2- Belçika

Belçika'daki ilk vaka 4 Şubat 2020 tarihinde Wuhan'dan Belçika'ya seyahat eden 9 kişilik Belçikalı bir grupta görülmüştür.¹¹ Federal Hükümet, salgınla mücadele etmek için 10 milyar euroluk (GSYİH'nın %2.5'i) mali yardım paketi ve 50 milyar euroluk (GSYİH'nın %11'i) şirketler ve bağımsız çalışanlar için banka kredi garantisi ilan etmiştir. Bunun yanında, bölgesel hükümetler de

ek olarak 1.7 milyar euroluk (GSYİH'nın % 0.4'ü) mali yardım ve 1.8 milyar euroluk (GSYİH'nın % 0.4'ü) banka kredi garantisi vermiştir.¹² Federal Hükümet, ilgili yardım paketini 6 Mart 2020 tarihinde 10 madde halinde açıklamıştır. Pakette sosyal güvenlik alanına ilişkin 3 madde bulunmakla beraber geçici işsizlik statüsü 30 Haziran 2020 tarihine kadar üç ay süreyle uzatılmış, geçici işsizlik maaşları üç aya kadar uygulanmak üzere %65'ten %70'e çıkarılmış, 2020 yılının birinci ve ikinci çeyrek dönemleri için sosyal güvenlik prim ödemeleri ertelenmiştir.¹³

Salgının etkisinin artması üzerine, 20 Mart 2020 tarihinde Ekonomik Risk Yönetim Grubu (ERMG)'nun tavsiyeleri doğrultusunda yeni ekonomik tedbirler alınmıştır. Federal Sosyal ve Ekonomik Koruma Planı olarak adlandırılan bu programda, geçici işsizlik statüsünün otomatik, uzatılmış ve güçlendirilmiş statüde olabileceği ve şirketlerin bu geçici işsizlik durumundan faydalanmak için herhangi bir gerekçelendirmeye ihtiyaç duymayacağı, bu durumun ev hapsinde olan insanları da ilgilendireceği, ekonomik veya mülki sebeplerle işsiz kalma arasında bir farklılık olmayacağı, işyerlerini kapatmak zorunda kalan bağımsız çalışanlar için 16 Mart 2020 tarihinden itibaren Mart ve Nisan ayları için aylık 1,291.69 ila 1,614.10 Euro arasında aylık ödenek verileceği, sosyal güvenlik prim ödemeleri için ilk iki çeyrek için erteleme yapılacağı karara bağlanmıştır.¹⁴

⁹ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Austria" (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Austria). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

¹⁰ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

¹¹ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Belgium" (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Belgium). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

¹² International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

¹³ Belgium.be Informations et Services Officiels. "Dix Mesures pour Soutenir les Entreprises et les Indépendants dans le Cadre du COVID-19". (https://www.belgium.be/fr/actualites/2020/dix_mesures_pour_soutenir_les_entreprises_et_les_independants_dans_le_cadre_du_covid). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

¹⁴ Belgium.be Informations et Services Officiels. "Coronavirus: Lancement du Deuxième Volet du Plan Fédéral de Protection Sociale et Économique". (https://www.belgium.be/fr/actualites/2020/coronavirus_lancement_du_deuxieme_volet_du_plan_federal_de_protection_sociale_et). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

2.1.3- Danimarka

Danimarka'da ilk vakanın 27 Şubat 2020 tarihinde görülmesi üzerine 60 milyar kronluk (GSYİH'nın %2.6'sı) mali destek planı hazırlanmıştır.^{15, 16} 17 Mart 2020 tarihinde yayımlanan 212 sayılı paket uyarınca; işverenler, salgın nedeniyle işe gelemeyen işçilerine ödedikleri ücretleri veya hastalık ödeneklerini 27 Şubat 2020'den 01 Ocak 2021'ye kadar geri ödeme olarak alabileceklerdir. Aynı zamanda, bağımsız çalışanlar da bu haktan yararlanabileceklerdir.¹⁷ Bağımsız çalışanlar ve ondan az çalışanı olan küçük işletme sahipleri, % 30 veya daha fazla oranda gelir kaybı yaşamaları halinde aylık 23,000 kron (3,000 euro) tutarına kadar olmak üzere %75 oranında tazmin hakkına sahip olacaklardır. Bu kişilerin aynı zamanda işletmede işçi olarak çalışmaları halinde, tazminat tutarı 46,000 kron (6,000 euro) tutarına kadar çıkabilmektedir.¹⁸

2.1.4- Fransa

Fransa'da ilk koronavirüs vakası 24 Ocak 2020 tarihinde görülmüştür.¹⁹ Bunun üzerine, mart ayında 110 milyar euroluk (GSYİH'nın yaklaşık %

5'i) mali yardım paketi hazırlanmıştır. 16 Nisan 2020 tarihinde Bütçe Kanunu'nda yapılan değişiklikle beraber de 315 milyar euroluk (GSYİH'nın %14'üne yakını) banka kredi garanti fonu ihdas edilmiştir. Bu paket dâhilinde sosyal güvenlik prim ödemeleri üç ay süreyle ertelenmiş, çalışma saatleri azalan işçiler için ücret yardımı yapılmasına karar verilmiş, işsizlik ödenekleri salgın sonuna kadar uzatılmıştır.²⁰ Öte yandan; hükümet, eskiden %70'e kadar verilebilen kısmi zamanlı çalışma tazminatları geri ödemelerini %100'e çıkarmıştır. Dayanışma Fonu kapsamında bağımsız çalışanlara 2 milyar euro tutarında bir ödenek ayrılmış ve iş hacimlerinin 1 milyon eurodan az olması veya iş hacimlerinde %70 veya daha fazla oranda düşüş yaşamaları halinde aylık 1,500 euro tutarında ödenek verilmesi karara bağlanmıştır.²¹

Kısa çalışma ödenekleri de tekleştirilmiş, basitleştirilmiş ve tüm çalışanları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Brüt ücretin %84'ü tutarında kısa çalışma ödeneği verilmesi ve eğer işçilerin eğitimde olması ya da asgari ücret almaları halinde brüt ücretin %100'ü tutarında ödenmesi karara bağlanmıştır.²²

¹⁵ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Denmark". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Denmark). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

¹⁶ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

¹⁷ Virksomhedsguiden. "Få Udvidet Refusion for Sygemeldte Medarbejdere". (https://virksomhedsguiden.dk/erhvervsfremme/content/temaer/coronavirus_og_din_virksomhed/artikler/udvidet-ret-til-arbejdsgiverrefusionsfygedagpenge-til-selvstaendige/2512f642-74bb-478e-9ffa-af2f6aeb321f/). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

¹⁸ Organisation for Economic Co-operation and Development. "SME Policy Responses". s. 17. (https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=119_119680-di6h3qgi4x&title=Covid-19_SME_Policy_Responses). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

¹⁹ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in France". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_France). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

²⁰ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

²¹ Organisation for Economic Co-operation and Development. "SME Policy Responses". s. 16-17. (https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=119_119680-di6h3qgi4x&title=Covid-19_SME_Policy_Responses). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

²² Organisation for Economic Co-operation and Development. "Supporting People and Companies to Deal with the COVID-19 Virus: Options for an Immediate Employment and Social-Policy Response". s. 9. (https://oecd.dam-broadcast.com/pm_7379_119_119686-962r78x4do.pdf). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

2.1.5- Almanya

Almanya'da ilk vaka 27 Ocak 2020 tarihinde Münih kentinde görülmüştür.²³ Federal hükümet tarafından 156 milyar euroluk (GSYİH'nın % 4.9'u) ek bütçe hazırlanmış olup, pakette sosyal güvenliğe ilişkin "Kurzarbeit" olarak adlandırılan kısa süreli çalışma ödeneğinin kapsamının genişletilmesi bulunmaktadır. Bunun yanında, eyalet hükümetleri tarafından 48 milyar euroluk doğrudan yardım ve 63 milyar euroluk eyalet kredi garantileri verilmiştir.²⁴

Kısa çalışma ödeneğine ülkemizde de olduğu gibi işçiler tarafından değil, işverenler tarafından başvurulmaktadır. Federal Hükümet, kısa çalışma ödeneğine erişimi 01 Mart 2020 tarihinde açmıştır. İşverenlerin kısa çalışma ödeneğine başvurmaları için, işçilerin %10'luk (önceden 1/3 oranı gereklidi²⁵) bir kısmının salgın sebebiyle devamsızlık yapıyor olması gerekmektedir. Ayrıca; hükümet, işverenler tarafından ödemesi gereken sosyal güvenlik primlerinin tamamını (önceden hükümet %50'sini üstlenmekteydi, geri kalanı işverenler tarafından tamamlanıyordu²⁶) üstlenecektir. İşverenlerin geçici işçiler için de kısa çalışma ödeneğinden faydalanma imkanı vardır.²⁷

2.1.6- İrlanda Cumhuriyeti

İlk virüs vakası 29 Şubat 2020 tarihinde görülmüştür.²⁸ İrlanda'da 7.2 milyar euroluk (GSYİH'nın % 2'si) mali paket açıklanmış olup, paket kapsamında salgın döneminde 410 euroya kadar olmak üzere bütün sektörlerde çalışan işçilerin ücretlerinin % 70'ine kadar geri ödeme yapılmasını teminen COVID-19 Ücret Sübvansiyon programının hayata geçirilmesi, tıbbi olarak kişisel karantinada olan bireylere yönelik olarak en fazla iki hafta süreyle haftalık 350 euro verilmesini teminen COVID-19 Geliştirilmiş Hastalık Ödeneği programının kurulması ve salgın sebebiyle işlerini kaybeden tüm çalışanlara haftalık 350 euro verilmek üzere COVID-19 Pandemi İşsizlik Ödemesi programının yürürlüğe konulması bulunmaktadır.²⁹

İşverenlerin COVID-19 Ücret Sübvansiyon programından yararlanabilmeleri için ücret desteği aldıkları dönemde normal gelirlerinin % 100'üne olabildiğince yaklaşmaları için tüm çabayı göstermeleri ve faaliyetlerinin en az % 25'ini durdurduklarını kanıtlamaları gerekmektedir. Hükümet, işverenleri işçilerinin ücretlerini eski seviyesinde tutmaları için %70'lik ödeme üzerine ekleme yapmaları konusunda teşvik etmektedir.³⁰

²³ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Germany". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Germany). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

²⁴ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

²⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development. "SME Policy Responses". s. 16. (https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=119_119680-di6h3qgi4x&title=Covid-19_SME_Policy_Responses). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

²⁶ Organisation for Economic Co-operation and Development. "Supporting People and Companies to Deal with the COVID-19 Virus: Options for an Immediate Employment and Social-Policy Response". s. 9. (https://oecd.dam-broadcast.com/pm_7379_119_119686-962r78x4do.pdf). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

²⁷ Bundesministerium der Finanzen. "Kurzarbeitergeld". (<https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Schlaglichter/Corona-Schutzschild/2020-03-19-Beschaefigung-fuer-alle.html>). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

²⁸ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Republic of Ireland". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_the_Republic_of_Ireland). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

²⁹ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

³⁰ Government of Ireland. "Temporary COVID-19 Wage Subsidy Scheme". (<https://www.gov.ie/en/service/578596-covid-19-wage-subsidy>). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

2.1.7- İtalya

Salgını en yoğun ve ölümcül yaşayan ülke olan İtalya'da ilk Koronavirüs vakası 31 Ocak 2020 tarihinde iki Çinli turistin Roma şehrinde testlerinin pozitif çıkmasıyla görülmüştür.³¹ 17 Mart 2020 tarihinde, hükümet "Cura Italia" adı verilen 25 milyar euroluk (GSYİH'nın % 1.4'ü) acil yardım paketini uygulamaya koymuştur. Bu paketin 10.3 milyar euroluk kısmı işten çıkarılan işçilerin ve işlerini kaybeden bağımsız çalışanların işlerini korumak ve gelirlerini desteklemek için kullanılmaktadır.³²

Acil yardım paketi kapsamında, beşten az çalışanı olan işletmeler de dahil bütün üretici sektörlerde çalışan işçilere geçici işsizlik ödeneği verilmesi kararlaştırılmıştır. Burada amaç, geçici kriz döneminde insanları istihdam içerisinde tutmak ve işten atılmaları engellemektir. Bu tedbir, yaklaşık 5 milyon civarında olağan sosyal güvenlik ağlarına erişimi olmayan bağımsız çalışanlar ve sezonluk işçilere verilen mart ayına özgü 600 euro ile desteklenmektedir. Öte yandan; çocuklu aileler bakıcı parası için 600 euroya kadar destek alma hakkına da sahiptir. Aileler isterse, ücretlerinin % 50'sini almak kaydıyla 12 günlük doğum

izninden de faydalanabilirler.³³ Kısa çalışma ödeneği de bütün sektörler ve şirketler için dokuz haftaya kadar çıkarılmıştır.³⁴

2.1.8- Hollanda

İlk virüs vakası 27 Şubat 2020 tarihinde Tilburg şehrinde görülmüştür.³⁵ Bunun üzerine, mali yardım paketi açıklanmış olup, önümüzdeki üç aylık ekonomik daralmayı tersine çevirmek için 10 ila 20 milyar euroluk (GSYİH'nın %1-3'ü) harcama yapılması planlanmıştır. Bu paket kapsamında, gelirleri %20 ve daha fazla azalan şirketlerin işçilik giderlerinin %90'ına kadar telafi edilmesi ve kısa çalışma ödeneğinin kapsamının genişletilmesi (personel sayısının %20'sini azaltmak zorunda kalan şirketler için işsizlik ödeneği mevcuttur) bulunmaktadır.³⁶ Üç ay süreyle 1,050 ila 1,500 Euro arasında gelir desteği sağlanmaktadır.³⁷

2.1.9- İspanya

İspanya da İtalya gibi salgından en fazla etkilenen ülkelerden biridir ve ilk vaka 31 Ocak 2020 tarihinde Alman bir turistin Kanarya Adaları'nda testinin pozitif çıkmasıyla görülmüştür.³⁸

³¹ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Italy". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Italy). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

³² International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

³³ Italian Government Ministry of Economy and Finance. "Protect health, support the economy, preserve employment levels and incomes". (<http://www.mef.gov.it/en/inevidenza/Protect-health-support-the-economy-preserve-employment-levels-and-incomes-00001>). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

³⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development. "Supporting People and Companies to Deal with the COVID-19 Virus: Options for an Immediate Employment and Social-Policy Response". s. 9. (https://oecd.dam-broadcast.com/pm_7379_119_119686-962r78x4do.pdf). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

³⁵ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in the Netherlands". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_the_Netherlands). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

³⁶ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

³⁷ Organisation for Economic Co-operation and Development. "SME Policy Responses". s. 17. (https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=119_119686-di6h3qgi4x&title=Covid-19_SME_Policy_Responses). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

³⁸ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Spain". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Spain). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

Hükümetin aldığı 13.9 milyar euroluk (GS-YİH'nın yaklaşık %1'i) ekonomik tedbirler; geçici olarak işten çıkarılan işçiler için Geçici İstihdam Düzenleme Programı (ERTE) kapsamında hiçbir ön koşul olmaksızın işsizlik ödeneği, COVID-19 sebebiyle hastalanan veya karantina altında olan işçilere %60'dan %75'e kadar artırılmış Sosyal Güvenlik bütçesinden ödenecek hastalık ödeneği, ekonomik faaliyetleri sekteye uğrayan bağımsız çalışanlar için ödenek, ev hizmetlerinde çalışanlar ve COVID-19'a maruz kalanlar için taban primin %70'i oranında geçici sübvansiyon, iki aydan fazla süreli iş sözleşmeleri acil durum anında sona eren ve işsizlik ödeneğine hak kazanamayan geçici işçiler için 430 euro tutarında geçici aylık ödenek verilmesini içermektedir. Bunların yanında; okulların kapanması nedeniyle etkilenen ihtiyaç sahibi çocuklar için yemek yardımı, ERTİ kapsamında istihdamı sürdürmek için salgından etkilenen şirketlere sosyal prim muafiyeti sağlama ve Şubat-Haziran/2020 dönemlerinde işverenlerin sosyal güvenlik primlerinden % 50 muafiyet imkanı verme yönünde tedbirleri içeren 300 milyon euro tutarında ek bir bütçe fonu oluşturulmuştur.³⁹

2.2- Birleşik Krallık

Birleşik Krallık'ta ilk virüs vakası ocak ayı sonunda görülmüş olup, mart ayında vaka sayısı oldukça yükselmiştir.⁴⁰ İşletmeleri desteklemek için 27 milyar sterlin tutarında küçük şirketlere

ve krizden en fazla etkilenen şirketlere direkt yardım ve hastalık ödeneği tazmini, Evrensel Kredi programı kapsamında zor durumda olan insanların sosyal güvenlik ağının güçlendirilmesi için yaklaşık 7 milyar sterlin tutarında yardım yapılması ve üç aylık süreyle her bir işçi için aylık 2,500 sterline kadar bağımsız çalışanların ve çalışamayan işçilerin kazançlarının %80'inin ödemesi hükümetin açıkladığı paketin bir kısmını oluşturmaktadır.⁴¹

2.3- İsviçre

Koronavirüs vakasının İtalya'da patlak vermesinin ardından, İsviçre'de ilk vaka 25 Şubat 2020 tarihinde görülmüştür.⁴² Federal Meclis tarafından toplamda 65 milyar frank (GSYİH'nın % 9.3'ü) tutarında bir dizi destekleyici mali paket açıklanmıştır. 13 Mart 2020 tarihinde ilan edilen 10 milyar frank tutarındaki ilk paket, 8 milyar frank tutarında kısmi işsizlik ödeneği sağlamaktadır. 20 Mart 2020 tarihinde açıklanan 32 milyar frank tutarındaki ikinci pakette, kısa çalışma ödeneğinin kapsamının genişletilmesi ve işlemlerin kolaylaştırılması, geçici süreyle salgından etkilenen şirketler için faizsiz sosyal güvenlik prim ödemelerinin ertelenmesi ve bağımsız çalışanlar ile resmi tedbirler nedeniyle etkilenen işçiler (örneğin okulların kapanması nedeniyle çocuklarına bakmak zorunda kalan veliler) için ücret kaybı tazmini yer almaktadır.⁴³ Kısa çalışma ödeneği için yaklaşık 10 milyar frank ayrılmıştır.

³⁹ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁴⁰ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in the United Kingdom". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_the_United_Kingdom). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

⁴¹ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁴² Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Switzerland". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Switzerland). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

⁴³ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

Kısa çalışma başvurularında işverenler için bekleme süresi 30 Eylül 2020 tarihine kadar bir güne düşürülmüştür.⁴⁴

20 Mart 2020 tarihli ikinci yardım paketinde; kısa çalışma ödeneğinin süreli sözleşmeli işçilere ve geçici süreyle bir kuruluşa hizmet eden kişilere de ödenebileceği, stajyerler için de iş kaybı unsurunun değerlendirilebileceği, şirkette hissedar olup aynı zamanda ücretli çalışanların da bu kapsama gireceği, kısa çalışma ödeneği için bir günlük bekleme süresinin de kaldırıldığı ve işverenlerin kayıp zamanla karşı karşıya gelmeyeceği, işçilerin kısa çalışma ödeneğinden faydalanabilmeleri için fazla mesailerinin kesilmesine gerek olmayacağı hükme bağlanmıştır. Öte yandan; çocuklu aileler, okulların kapanması nedeniyle çocuklarına bakmaları gerekmesi halinde ödeneğe hak kazanacaklardır. Aynı şekilde, karantinada kalması gerektiği doktor tarafından onaylanan ve bu sebeple de işyerine gidemeyen işçiler de bu ödenekten faydalanabileceklerdir.⁴⁵

2.4- Norveç

Norveç'te ilk koronavirüs vakası 26 Şubat 2020 tarihinde görülmüş olup, 12 Mart 2020 tarihinde ise tedbirler sıklaştırılmış ve sosyal mesafe kuralı getirilmiştir.⁴⁶ 139 milyar kron (GS-YİH'nın %4.6'sı) tutarında bir ekonomik paket hazırlanmış olup, paket kapsamında geçici süreyle

işten çıkarılanlar için yüksek ücret ödenekleri ve oldukça cömert işsizlik ödenekleri, genişletilmiş hastalık ve çocuk ödenekleri verilmiş, ayrıca işverenlerin sosyal sigorta primleri geçici süreyle indirilmiştir.⁴⁷

Norveç hükümeti tarafından 13 Mart 2020 ve 20 Mart 2020 tarihlerinde iki ayrı ekonomik paket açıklanmıştır. Bu paketler kapsamında; işverenlerin geçici işten çıkarmalar için işçilerine ücret ödemeleri gereken gün sayısı 15'ten 2'ye düşürülmüştür. Bu geçici önlem sayesinde, şirketlerin likiditesi artacak ve büyük miktarda işten çıkarmaların önüne geçilecektir. Bir diğer tedbir olarak da işverenlerin geçici süreli işten çıkarmalarda işçilerine ücret ödemeleri gereken süre ile işçilerin günlük işsizlik ödeneğine hak kazanacakları süre arasındaki üç günlük bekleme süresi kaldırılmıştır. Böylece, işçilerin gelir kaybı azaltılmış olacaktır. Son olarak da, işverenlerin prim ödemeleri 15 Mayıs 2020 tarihinden 15 Ağustos 2020 tarihine ertelenmiştir.⁴⁸

2.5- Rusya

Rusya'da ilk vaka 31 Ocak 2020 tarihinde görülmüş olup, ilk tedbir olarak Çin Halk Cumhuriyeti ile sınırlar kapatılmıştır.⁴⁹ Bunun üzerine alınan ekonomik tedbirler; karantina altındaki bireylere hastalık ödeneği verilmesi, 2020 yılı

⁴⁴ Der Bundestrat das Portal der Schweizer Regierung. "Bundesrat Verschärft Massnahmen Gegen das Coronavirus Zum Schutz der Gesundheit und Unterstützt Betroffene Branchen". (<https://www.admin.ch/gov/de/start/dokumentation/medienmitteilungen/bundesrat.msg-id-78437.html>). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

⁴⁵ Der Bundestrat das Portal der Schweizer Regierung. "Coronavirus: Massnahmenpaket zur Abfederung der wirtschaftlichen Folgen". (<https://www.admin.ch/gov/de/start/dokumentation/medienmitteilungen/bundesrat.msg-id-78515.html>). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

⁴⁶ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Norway". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Norway). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

⁴⁷ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁴⁸ Regjeringen.no. "Economic Measures in Norway in Response to COVID-19". (<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/economic-measures-in-norway-in-response-to-covid-19/id2695355/>). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.

⁴⁹ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Russia". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Russia). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.

sonuna kadar hastalık ödeneğinin en az asgari ücret seviyesine çıkarılması, bağımsız çalışanlar da dahil olmak üzere işsizlik ödeneğinin en az asgari ücret seviyesine yükseltilmesi, ebeveynlerin işlerini kaybetmesi halinde nisan ayından başlamak üzere üç ay süreyle 3 yaşından küçük çocuklar için ilave toplu ödeme ile çocukların yaşına bakılmaksızın bütün ebeveynlere üç ay süreyle her çocuk için ilave toplu ödeme yapılması, salgından etkilenen sektörler için altı ay süreyle sosyal güvenlik prim ertelenmesi ve son olarak küçük ve orta ölçekli işletmeler için asgari ücretin üzerindeki miktarın sosyal güvenlik prim oranının %30'dan %15'e düşürülmesi yönünde kararlaştırılmıştır.⁵⁰

2.6- İzlanda

Koronavirüs vakası İzlanda'ya şubat ayında ulaşmıştır.⁵¹ Parlamento tarafından hane halkları ve firmaları rahatlatarak ekonomiyi eski haline getirmek amacıyla 230 milyar kronluk (GSYİH'nın % 7.8'i) mali tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler kapsamında işsizlik ödeneğinin artırılması, bir kereye mahsus çocuk ödeneği ve işçileri karantinada kalan işyerleri için destek de bulunmaktadır.⁵²

21 Mart 2020 tarihinde açıklanan ekonomik yardım planında; hükümetin çalışma süreleri azalan işçilerin ücretlerinin işsizlik ödeneğinin % 75'ine kadarından finanse edileceği duyurulmuştur. Bu yardım paketi önceki çalışma saatleri ve-

ya ücretlerinin en az %25'lik kısmı azalan işçiler faydalanabilecektir. Bu kapsamda yapılacak aylık destek 700,000 krondur. Bu destekten bağımsız çalışanlar da faydalanabilecektir. Tek sefere mahsus çocuk yardım ödemeleri de 01 Haziran 2020 tarihinde 18 yaşın altında çocuğu olan tüm ailelere yapılacaktır. 2019 yılındaki aylık ortalama geliri 927,000 kronun altında olan aileler çocuk başına 40,000 kron, aylık gelirleri daha yüksek olanlar ise çocuk başına 20,000 kron alacaktır.⁵³

3- KUZEY AMERİKA'DAKİ POLİTİKALAR

Bu bölümde Kuzey Amerika kıtasının en büyük üç ülkesi ve aynı zamanda Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA)'nın üyesi olan Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Meksika'da alınan ekonomik tedbirlerden bahsedilecektir.

3.1- Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD'deki ilk koronavirüs vakası 20 Ocak 2020 tarihinde Wuhan'dan dönmüş olan 35 yaşında bir kişide görülmüş olup, ABD'de ve özellikle New York eyaletinde vaka ve ölüm sayıları artan oranda artmaktadır.⁵⁴ Hükümet tarafından yaklaşık 2.3 trilyon dolar (GSYİH'nın yaklaşık % 11'i) tutarında Koronavirüs Yardım, Rahatlama ve Ekonomik Güvenlik Yasası ("CARES Act") ilan edilmiştir. Bu Yasa kapsamında; işsizlik ödenekleri için 250 milyar dolar ayrılmış ve işçilerini işten çıkarmayan küçük işletmelere 359 milyar

⁵⁰ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁵¹ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Iceland". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Iceland). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

⁵² International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁵³ Government of Iceland. "Icelandic Government Announces 1.6bn USD Response Package to the COVID-19 Crisis". (<https://www.government.is/news/article/2020/03/21/Icelandic-Government-announces-1.6bn-USD-response-package-to-the-COVID-19-crisis>). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

⁵⁴ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in the United States". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_the_United_States). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.

dolarlık kredi ve garantiler verilmiştir. Hemen ardından yürürlüğe konulan 8.3 milyar dolarlık Koronavirüs Hazırlıklı Olma ve Müdahale Tamamlayıcı Ödenek Yasası ve 192 milyar dolarlık Aileler İlk Koronavirüs Müdahale Yasası (toplamda GSYİH'nın yaklaşık %1'i) ile iki haftalık hastalık ödeneği verilmesi, üç ay süreyle sınırlı olmak üzere enfekte olanlar için 2/3 oranında ödeme alma kaydıyla acil ayrılma ödeneği yapılması ve eyaletlere genişletilmiş işsizlik ödenekleri aktarılması tedbirleri alınmıştır.⁵⁵

CARES Act kapsamında ayrıca, Gelir İdaresi tarafından 2018 veya 2019 vergi beyanları dikkate alınarak belirlenen düşük gelirli bireylere 1,200 dolar, evli çiftlere de 2,400 dolar tutarında yardım yapılması hüküm altına alınmıştır. Ebeveynlerin ayrıca ekonomik durumlarına göre her çocuk için 500 dolar daha alma hakkı bulunmaktadır.⁵⁶

3.2- Kanada

Kanada'da ilk vaka 25 Ocak 2020 tarihinde Çin'in Wuhan şehriden Kanada'nın Toronto neihrine gelen bir kişide görölmüştür.⁵⁷ 193 milyar dolar tutarındaki (GSYİH'nın %8.4'ü) yardım paketinde; GSYİH'nın %4.6'sını oluşturan 105 milyar dolar tutarında ücret ödenekleri ve çocuk yardım ödeneklerini de kapsayan hane halklarına ve şirketlere doğrudan yardım yer almaktadır.⁵⁸

Söz konusu paket kapsamında; tam zamanlı çalışan ve aylık 2,500 dolardan az alan düşük

gelirli işçilerin geçici süreyle ücretlerinin tamamlanması, Kanada Çocuk Ödeneği (CCB) kapsamında her çocuk için ekstra 300 dolar ödeme yapılması (ortalama bir aile için yaklaşık 550 dolar daha fazla ödeme anlamına gelmektedir), Kanada Acil Müdahale Ödeneği (CERB) kapsamında COVID-19 yüzünden gelirlerini kaybeden işçilere 16 haftaya kadar olmak üzere her dört haftada bir 2,000 dolar tutarında ödenek verilmesi ve son olarak Kanada Acil Ücret Ödeneği (CEWS) kapsamında mart ayında brüt gelirlerinde en az % 15, nisan ve mayıs aylarında ise brüt gelirlerinde en az % 30 oranında düşüş olan bütün sektörlerdeki ve büyüklükteki işverenlere haftalık 847 dolara kadar olmak üzere işçilerin ücretlerinin %75'inin ödenmesi (bu program 15 Mart 2020 tarihinden 6 Haziran 2020 tarihine kadar 12 hafta sürecektir) bulunmaktadır.⁵⁹

3.3- Meksika

Meksika'da ilk vakanın şubat ayında gerçekleştiği belirtilse de Ulusal Bilim ve Teknoloji Meclisi (CONACYT) tarafından şubat ayının ortalarında biri Nayarit eyaletinde ve birisi de Tabasco eyaletinde olmak üzere ocak ayının ortalarında iki vaka olduğu ifade edilmiştir.⁶⁰ Meksika hükümeti tarafından yaşlılara emeklilik maaşlarının avans olarak verilmesi, sosyal yardım ve engellilik ödemelerinin dört ay öne çekilmesi ve salgın süresince işçilerini işten çıkarmayan veya ücret-

⁵⁵ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁵⁶ Sharon EPPERSON. "Who's Eligible for COVID-19 Stimulus Checks? Your Questions, Answered". (<https://www.cbc.com/2020/04/01/whos-eligible-for-covid-19-stimulus-checks-your-questions-answered.html>). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.

⁵⁷ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Canada". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Canada). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.

⁵⁸ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁵⁹ Government of Canada. "Canada's COVID-19 Economic Response Plan". (<https://www.canada.ca/en/department-finance/economic-response-plan.html#individuals>). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.

⁶⁰ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Mexico". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Mexico). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.

lerini düşürmeyen küçük işletmelere 25 milyar peso tutarında borç verilmesi gibi ekonomik tedbirler alınmıştır.⁶¹

4- ASYA'DAKİ POLİTİKALAR

Bu kısımda, Asya kıtasının ekonomik ve sosyal refah anlamında en ileri ülkeleri olan Japonya ve Güney Kore'deki uygulamaların ele alınması uygun görülmektedir.

4.1- Japonya

Japonya'da ilk vaka ocak ayında görülmüş olup, Çin'e yakın bir ülke olmasına rağmen Japonya koronavirüs sürecini en iyi yöneten ülkelerden birisidir.⁶² 7 Nisan 2020 tarihinde Japon hükümeti tarafından 108.2 trilyon yen tutarında (GSYİH'nın %20'si) COVID-19'a Karşı Acil Ekonomik Paket ilan edilmiştir. Bu paket kapsamında GSYİH'nın %15.1'i oranındaki tutar, istihdam ve işletmeleri korumaya ayrılmış ve hane halklarına ve şirketlere nakit yardımlar yapılmıştır.⁶³ Kısa çalışma ödeneğinin kapsamı da genişletilmiş ve şartlar kolaylaştırılmış olup, önceden üç aydan fazla süre boyunca üretimlerinde %10 azalma olma koşulu, sadece bir ay olarak değiştirilmiştir.⁶⁴

4.2- Güney Kore

Çin'e komşu bir ülke olan Güney Kore'de ilk

koronavirüs vakası 20 Ocak 2020 tarihinde görülmüştür.⁶⁵ Yaklaşık 16 trilyon won tutarında (GSYİH'nın %0.8'i tutarında) doğrudan tedbirler alınmış olup, bunlardan bazıları hane halklarına ve karantinada bulunanlara doğrudan transfer yardımı, istihdam idame desteği, düşük gelirli aileler için tüketim kuponları ve acil aile bakım desteğidir. Ayrıca, küçük ölçekli firmalar için de ücret desteği verilmektedir. Öte yandan, yaklaşık 13 trilyon won tutarında düşük ve orta gelirli hane halkları için doğrudan transfer ve salgından etkilenen şirketler için sosyal güvenlik prim kesintilerini de içeren ek tedbirlerin de alınması planlanmaktadır.⁶⁶ İşçi idame destek programı şartları esnetilmiş ve işçilerini ücretli izin veya devamsızlık izni programlarında tuttuğunu ispatlayan büyük ölçekli şirketlere ücretin yarısından 2/3'üne kadar, küçük ve orta ölçekli şirketlere ise ücretin 2/3'ünden 3/4'üne kadar ücret desteği verilmesi kararlaştırılmıştır.⁶⁷

SONUÇ

İşverenler ve işçiler, bir yandan ölümcül ve oldukça kolay bir şekilde yayılan virüse yakalanmama yönünde sağlıklarını düşünmek zorunda kalmakta, diğer yandan da faaliyetlerine ve çalışmaya devam edip ekonomik refah seviyelerini korumaya çalışmaktadırlar. Ülkemizde ilk Ko-

⁶¹ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁶² Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Japan". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Japan). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.

⁶³ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁶⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development. "Supporting People and Companies to Deal with the COVID-19 Virus: Options for an Immediate Employment and Social-Policy Response". s. 9. (https://oecd.dam-broadcast.com/pm_7379_119_119686-962r78x4do.pdf). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

⁶⁵ Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in South Korea". (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_South_Korea). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.

⁶⁶ International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

⁶⁷ Organisation for Economic Co-operation and Development. "Supporting People and Companies to Deal with the COVID-19 Virus: Options for an Immediate Employment and Social-Policy Response". s. 9. (https://oecd.dam-broadcast.com/pm_7379_119_119686-962r78x4do.pdf). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

ronavirüs vakasının resmi kayıtlara göre ortaya çıktığı 10 Mart 2020 tarihinden çok kısa bir süre sonra 18 Mart 2020 tarihinde salgından etkilenen sektörler vergi, sosyal güvenlik, bankacılık vb. alanlarda destek sağlanması bu sebeple olumlu bir gelişmedir. Virüsün ülkemizde ilk görülmeye başladığı tarihin de diğer ülkelere kıyasla daha geç olması da erken önlem alınmasını kolaylaştırmıştır.

“Ekonomik İstikrar Kalkanı” paketinde ortaya çıkan soru işaretlerini gidermek ve de ekonomik tedbirlerin kapsamını genişletip süreci hızlandırmak amacıyla çıkarılan torba yasalar da salgın döneminde işverenler ve işçileri bir nebze olsun rahatlatmıştır. Bu dönemde, ülkemizde alınan belki de en önemli tedbir kısa çalışma ödeneğinin şartlarının azaltılarak daha çok işçinin bu kapsamda girmesinin sağlanmasıdır. Öte yandan; kısa çalışma ödeneği başvurularının ilk başta İŞKUR’a yapılması, ardından uygunluk incelemesinin yapılması için dosyaların iş müfettişlerine gönderilmesi, müfettişler raporlarını yazdıktan sonra da başvuru sonuçlarının işverenlere tebliğ edilmesini teminen İŞKUR’a geri gönderilmesi sebebiyle süreç çok uzun sürmekteydi. 7244 sayılı Torba Yasa ile bu sorun çözülmüş ve uygunluk tespiti beklenmeksizin kısa çalışma ödeneklerinin işçilerin hesabına yatırılması ile işverenlerin yaşadıkları belirsizlik ve süreçteki gecikmeler ortadan kaldırılmıştır.

Kısa çalışma ödeneğinin başarılı bir uygulama olduğu, kısa çalışma ödeneğine başvuran işyeri sayısının 270,000 ve işçi sayısının da 3,000,000 civarında olmasından anlaşılmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada; kısa çalışma ödeneğine en çok başvuru yapan sektörlerin, %40 ile imalat, %15 ile toptan ve perakende ticaret, %12

ile konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri ve son olarak %6 ile eğitim sektörü olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, 50’den az çalışanı olan firmaların toplam başvuru yapan firmaların %90’ından fazlasını oluşturduğu ifade edilmiş olup, bu istatistikler küçük işletmeleri korumak adına olumlu bir gelişmedir.⁶⁸ Ancak; kısa çalışma ödeneği kapsamında verilen brüt ücretin %60’ı olan oran, bu geçici kriz döneminde Fransa’da yapıldığı gibi %84 civarlarına (asgari ücret kazananlar için %100) kadar artırılabilir veya Hollanda’da olduğu gibi %90 oranlarına kadar yükseltilebilirdi. Bir diğer yöntem de Almanya’da olduğu gibi salgın döneminde işlerin azalma oranının 1/3’ten % 10 oranına düşürülmesi veya İrlanda’da olduğu gibi işlerin %25 oranında azalması yönünde olabilirdi. Son olarak, Almanya ve İspanya örneklerindeki gibi geçici işçiler de kısa çalışma ödeneği kapsamına alınabilirdi.

Öte yandan belirtmek gerekir ki; ülkemizde, Fransa’da olduğu gibi, işverenlerin isteği halinde işçi ücretleri ile kısa çalışma ödeneği arasındaki farkı atıfet kabilinden ücret ödemesi olarak işçilerine ödemesi de mümkündür.

Geçici süreyle ücretsiz izne çıkarılan işçilerin sayısının da kısa sürede artması üzerine 7244 sayılı Torba yasa ile nakdi ücret desteği verilmesi oldukça yerinde bir karar olmasına karşın günlük 39.24 TL’lik tutar yeterli değildir. Bu tutarın da kısa çalışma ödeneği tutarıyla aynı veya en azından yakın bir meblağ olması, eksik prim gün sayısı nedeniyle kısa çalışma ödeneğinden faydalanamayan işçilerin refah düzeyini biraz daha artırabilirdi. Ayrıca; bu tutar, damga vergisinden muaf tutulmuş olsaydı işçilerin kazançları biraz daha fazla olabilecekti. Son olarak, %2 oranlarında seyreden ülkemizde alınan ekonomik tedbirlerin GSYİH’mıza oranı, dünyanın ileri gelen ülkelerin-

⁶⁸ Türkiye İş Kurumu. “Bakanımız Selçuk: “3 Milyonu Aşkın Sigortalımız İçin 270 Bine Yakın Firmamız Kısa Çalışma Ödeneği’ne Başvurdu””. (https://www.iskur.gov.tr/haberler/bakanimiz-selcuk-3-milyonu-askin-sigortalimiz-icin-270-bine-yakin-firmamiz-kisa-calisma-odenegi-ne-basvurdu). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.

deki oranlarla kıyaslayınca geride kalmakta olup, ilerleyen dönemlerde ilave ekonomik paketler ile işverenlerin ve işçilerin desteklenmesi sürece katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketini Açıkladı”. (<https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/cumhurbaskani-erdogan-ekonomik-istikrar-kalkani-paketini-acikladi/1770929#>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.
- Belgium.be Informations et Services Officiels. “Coronavirus: Lancement du Deuxième Volet du Plan Fédéral de Protection Sociale et Économique”. (https://www.belgium.be/fr/actualites/2020/coronavirus_lancement_du_deuxieme_volet_du_plan_federal_de_protection_sociale_et). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
- Belgium.be Informations et Services Officiels. “Dix Mesures pour Soutenir les Entreprises et les Indépendants dans le Cadre du COVID-19”. (https://www.belgium.be/fr/actualites/2020/dix_mesures_pour_soutenir_les_entreprises_et_les_independants_dans_le_cadre_du_covid). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
- Bloomberg. “IMF Warns Coronavirus Recession Could Be Worse Than Great Depression”. (<https://www.bloomberg.com/news/videos/2020-04-17/imf-warns-coronavirus-recession-could-be-worse-than-great-depression-video>). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.
- Bundesministerium der Finanzen. “Kurzarbeitergeld”. (<https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Schlaglichter/Corona-Schutzschild/2020-03-19-Beschaefigung-fuer-alle.html>). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
- Der Bundestrat das Portal der Schweizer Regierung. “Bundesrat Verschärft Massnahmen Gegen das Coronavirus Zum Schutz der Gesundheit und Unterstützt Betroffene Branchen”. (<https://www.admin.ch/gov/de/start/dokumentation/medienmitteilungen/bundesrat.msg-id-78437.html>). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.
- Der Bundestrat das Portal der Schweizer Regierung. “Coronavirus: Massnahmenpaket zur Abfederung der wirtschaftlichen Folgen”. (<https://www.admin.ch/gov/de/start/dokumentation/medienmitteilungen/bundesrat.msg-id-78515.html>). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.
- EPPERSON, S. “Who’s Eligible for COVID-19 Stimulus Checks? Your Questions, Answered”. (<https://www.cnbc.com/2020/04/01/whos-eligible-for-covid-19-stimulus-checks-your-questions-answered.html>). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.
- Government of Canada. “Canada’s COVID-19 Economic Response Plan”. (<https://www.canada.ca/en/departement-finance/economic-response-plan.html#individuals>). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.
- Government of Iceland. “Icelandic Government Announces 1.6bn USD Response Package to the COVID-19 Crisis”. (<https://www.government.is/news/article/2020/03/21/Icelandic-Government-announces-1.6bn-USD-response-package-to-the-COVID-19-crisis>). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
- Government of Ireland. “Temporary COVID-19 Wage Subsidy Scheme”. (<https://www.gov.ie/en/service/578596-covid-19-wage-subsidy>). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
- International Labour Organization. “ILO: COVID-19 Causes Devastating Losses in Working Hours and Employment”. (<https://www.ilo.org/public/eng/mediacentre/pressreleases/20200319ILOCOVID19.htm>). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

- www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_740893/lang--en/index.htm). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.
- International Monetary Fund. "Policy Responses to COVID-19". (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.
 - International Monetary Fund. "World Economic Outlook, April 2020". (<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>). Erişim tarihi: 19 Nisan 2020.
 - Italian Government Ministry of Economy and Finance. "Protect health, support the economy, preserve employment levels and incomes". (<http://www.mef.gov.it/en/inevidenza/Protect-health-support-the-economy-preserve-employment-levels-and-incomes-00001>). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.
 - Organisation for Economic Co-operation and Development. "SME Policy Responses". (https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=119_119680-di6h3qgi4x&title=Covid-19_SME_Policy_Responses). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.
 - Organisation for Economic Co-operation and Development. "Supporting People and Companies to Deal with the COVID-19 Virus: Options for an Immediate Employment and Social-Policy Response". (https://oecd.dam-broadcast.com/pm_7379_119_119686-962r78x4do.pdf). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.
 - Regjeringen.no. "Economic Measures in Norway in Response to COVID-19". (<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/economic-measures-in-norway-in-response-to-covid-192/id2695355/>). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.
 - Türkiye İş Kurumu. "Bakanımız Selçuk: "3 Milyonu Aşkın Sigortalımız İçin 270 Bine Yakın Firmamız Kısa Çalışma Ödeneği'ne Başvurdu"". (<https://www.iskur.gov.tr/haberler/bakanimiz-selcuk-3-milyonu-as-kin-sigortalimiz-icin-270-bine-yakin-firmamiz-kisa-calisma-odenegi-ne-basvurdu>). Erişim tarihi: 24 Nisan 2020.
 - Vikipedi, Özgür Ansiklopedi. "Türkiye'de 2020 Koronavirüs Pandemisi." (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%-27de_2020_koronavir%C3%BCs_pandemisi). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.
 - Virksomhedsguiden. "Få Udvidet Refusion for Sygemeldte Medarbejdere". (https://virksomhedsguiden.dk/erhvervsfremme/content/temaer/coronavirus_og_din_virksomhed/artikler/udvidet-ret-til-arbejdsgiverrefusionsygedagpenge-til-selvstaendige/2512f642-74bb-478e-9ffa-af2f6aeb321f/). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
 - Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Austria." (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Austria). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.
 - Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Belgium." (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Belgium). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.
 - Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Canada." (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Canada). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.
 - Wikipedia, The Free Encyclopedia. "2020 Coronavirus Pandemic in Denmark." (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Denmark). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.

- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in France”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_France). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in Germany”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Germany). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in Iceland”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Iceland). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in Italy”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Italy). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in Mexico”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Mexico). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in Norway”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Norway). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in Republic of Ireland”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_the_Republic_of_Ireland). Erişim tarihi: 21 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in Russia”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Russia). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in South Korea”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_South_Korea). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in Spain”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_Spain). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in the Netherlands”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_the_Netherlands). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in the United Kingdom”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_the_United_Kingdom). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. “2020 Coronavirus Pandemic in the United States”. (https://en.wikipedia.org/wiki/2020_coronavirus_pandemic_in_the_United_States). Erişim tarihi: 23 Nisan 2020.